

Om de twee maanden brengt de Federatie Welstand een elektronische nieuwsbrief uit met relevante berichten over welstands- en monumentenzorg en ruimtelijke kwaliteit. U kunt ook nieuws insturen, zodat dit eventueel opgenomen kan worden in de nieuwsbrief. Stuur hiervoor uw berichten naar gtc@fw.nl.

Berichten uit de Federatie Welstand

Vergunningvrij bouwen aan monumenten en beschermde gezichten

De uitbreiding van het vergunningvrij bouwen, die per 1 oktober van kracht werd, krijgt binnenkort een vervolg. Begin december is het kabinet akkoord gegaan met een verdere uitbreiding van het vergunningvrij bouwen, ditmaal bij monumenten. Wanneer het parlement met het voorstel instemt, dan zal het mogelijk worden om zónder vergunning voor het bouwen of voor het wijzigen van een rijksmonument of gemeentelijk monument, interne verbouwingen te verrichten, een dakkapel te plaatsen op het achterdakvlak of een erfscheiding in de achtertuin neer te zetten. Voorwaarde is dat de monumentale waarde van het beschermde monument niet wordt aangetast; het is aan de eigenaar om te beoordelen of zijn verbouwingsplan binnen deze regels past.

Ook het onderhoud aan monumenten is voortaan vergunningvrij (zoals het reinigen van gevels, het 'aanlassen' van verrotte kozijnen, schilderen in dezelfde kleur of het vervangen van ruitjes door hetzelfde soort glas – zelfs in het Muiderslot of bij de Goudse Glazen!). Het geeft kennelijk niet of het oud is, als het er maar 'oud' uitziet. En voorts wordt het mogelijk om in álle beschermde stads- en dorpsgezichten dezelfde vergunningvrije bouwwerken te realiseren (serres, bijgebouwen, dakkapellen) als overal elders. Het enige verschil is dat vergunningvrij bouwen in de beschermde gezichten niet is toegestaan in achtererven of zij-erven die naar het openbaar gebied gekeerd zijn. Het kabinet realiseert zich dat, ondanks deze bepaling, in sommige beschermde gezichten de beeldkwaliteit in gevaar komt, bijvoorbeeld bij lintbebouwing in het buitengebied. Het kabinet geeft echter prioriteit aan deregulering boven de bescherming van de bijzondere dorpsgezichten.

De Federatie Welstand heeft zich tijdens de ambtelijke voorbereiding duidelijk tegen deze voornemens uitgesproken. Het is voor een eigenaar onmogelijk om in alle gevallen te kunnen beoordelen wanneer de monumentale waarden aangetast worden door een verbouwing; hij mist daarvoor de expertise en de redengevende beschrijving van zijn monument biedt onvoldoende houvast. Het vergunningvrije bouwen in beschermde stadsgezichten is voor de Federatie onbegrijpelijk: daarmee wordt de bescherming van eeuwenoude cultuurhistorische ensembles losgelaten en ingeruild voor de bescherming van het 'pittoreske plaatje'. Wij bepleiten ruimte voor gemeenten om genuanceerd maatwerk te leveren: in de 'gave' gezichten moet die gaafheid absoluut bewaard kunnen blijven, bijvoorbeeld via bepalingen in welstandsnota of bestemmingsplan.

Ook andere organisaties in het monumentenveld hebben hun verontrusting over deze voorstellen geuit.

Handreiking Vergunningvrij bouwen en ruimtelijke kwaliteit

Nog voor kerstmis verschijnt bij de Federatie Welstand een handreiking 'Vergunningvrij bouwen en ruimtelijke kwaliteit'. In het boekje is op een rijtje gezet welke instrumenten een gemeente heeft voor het bevorderen van de ruimtelijke kwaliteit, nu sinds 1 oktober de welstandsadviesing voor een groot aantal bouwwerken niet meer mogelijk is. Immers, vergunningvrij bouwen = welstandsvrij bouwen, en op de achtererven van alle gebouwen in Nederland kan tegenwoordig alles gebouwd worden zonder bouwvergunning, mits het niet hoger is dan

vijf meter. Toch is, dankzij lobbywerk van onder meer de Federatie, niet alles vergunningvrij mogelijk. Door slim gebruik van het bestemmingsplan, door een goede regeling voor welstandsexcessen, door de cultuurhistorie te verankeren in het ruimtelijk beleid, is er tot op zekere hoogte kwaliteitsbeleid mogelijk. Communicatie over kwaliteit is wellicht het belangrijkste instrument.

Het boekje is, zolang de voorraad strekt, kosteloos verkrijgbaar bij de Federatie Welstand. Op de website www.fw.nl zullen regelmatig updates verschijnen, evenals voorbeeldteksten, jurisprudentie en links naar voorbeeldige bestemmingsplannen, structuurvisies en procedures.

Over de reikwijdte van de Wabo en het vergunningvrij bouwen heeft Dorp, Stad & Land een handig boekje gemaakt met heldere situatieschetsen – zo helder dat het Rijk dezelfde tekeningen gebruikt in de officiële voorlichtingsfolders. Het Wabo-handboek is te downloaden van de website www.dorpstadenland.nl of verkrijgbaar via tel. 010-2809445 of dsl@dorpstadenland.nl.

Welstandsadviesing in Engeland gekortwiekt

De bezuinigingen in Engeland, die minstens zo omvangrijk zijn als de Nederlandse, betekenen een enorme slag voor de tien jaar oude Commission on Architecture and the Built Environment, CABE. De Engelse 'welstandscommissie' verliest haar subsidie van 5 miljoen pond, die verstrekt werd door het departement van Cultuur, Media en Sport. Wel heeft de Engelse regering uitgesproken dat CABE zou moeten blijven bestaan en de belangrijkste adviseur van de regering blijft op het gebied van architectuur en ruimtelijke kwaliteit.

Inmiddels voert CABE intensieve gesprekken met het departement van Gemeenten en Lokaal Bestuur over de voortzetting van de adviesing over bouwkundige en stedenbouwkundige ontwerpen. Een recent rapport van CABE over adviesing aan ouders, die opdrachtgever zijn van particuliere scholen, past uitstekend in de regeringsagenda voor lokale gemeenschapsvorming. Naar verluidt onderzoekt CABE of de financiering van welstandsadviesing niet veel beter via lokale belastingen of bouwleges kan geschieden (zoals in Nederland) dan via rijkssubsidies.

Secretarissenoverleg Eindhoven

Voor de derde keer kwamen secretarissen van welstands-, geïntegreerde en monumentencommissies bijeen, dit keer in Eindhoven. De Federatie organiseert dit overleg jaarlijks, samen met een gastvrije gemeente die voor de zaal, de broodjes en de excursie zorgt. De formule van de bijeenkomst is eenvoudig. De secretaris van de ontvangende gemeente vertelt hoe het beleid rond welstand en monumenten daar is geregeld. Daarnaast wordt er nog een actueel onderwerp behandeld, in dit geval de consequenties van Wabo voor het werk van de secretarissen. En verder worden er vooral vragen gesteld, wordt er gediscussieerd en worden er

tips uitgewisseld.

In Eindhoven is een aantal jaren geleden een geïntegreerde commissie ingesteld, voorzien van een raadsbesluit waarin haar taken nauwgezet zijn omschreven. Deze commissie adviseert (en deed dat trouwens al veel langer) over alle beleidsstukken, initiatieven en plannen van zowel gemeente als particuliere partijen. Er is in Eindhoven een transparante en zakelijke hiërarchie in de werkwijze aangebracht, van een spreekuur voor burgers tot en met een grote commissie. Plannen komen daar terecht waar ze moeten wezen, zodat er geen tijdverlies ontstaat. Bijzonder is dat de verantwoordelijkheid van de commissie voor de advisering nauwkeurig wordt gewaarborgd, door altijd schriftelijke adviezen te maken en aan de geïntegreerde commissie voor te leggen. Natuurlijk kwamen er vragen over de kosten van deze 'geoliede machinerie'. Over al die beleidsadviezen die de geïntegreerde commissie uitbrengt, kunnen inderdaad geen leges worden geheven, maar daar staat tegenover dat Eindhoven nu een onafhankelijke, betrouwbare groep adviseurs heeft, die een continue trait d' union vormt tussen vraag en aanbod op ruimtelijk gebied, een medestander waar je eigenlijk blind op kunt vertrouwen, omdat het publieke ruimtelijke belang bij hem altijd voorop staat.

Maar het secretarissenoverleg draaide vooral ook om praktische zaken en uitwisseling van ervaringen: hoe is de digitalisering geregeld? Hoe is de relatie tussen commissie en supervisor? Worden er leges in het vooroverleg gerekend? Hoe functioneert het vooroverleg in de verschillende gemeenten, is er een toename van plannen te signaleren, na de verkorting van de vergunningstermijn? En wanneer gaat de teller lopen: bij de intake of wanneer het plan bij welstand ligt? En hoe is de praktijk van parallelle toetsing van bestemmingsplan en welstand? De conclusie was het gewenst is dat voor de omgevingsvergunning uiteindelijk één adres ingetoetst wordt, om alle gegevens op te vragen. Maar zover is het nog lang niet. De meeste secretarissen zien de digitalisering als een proces met kinderziekten, waar je doorheen moet. Opvallend was hun flexibele houding ten aanzien van de Wabo. Ze realiseerden zich slechts een klein radertje te zijn in een complex geheel.

Vacaturebank

De Federatie Welstand beschikt over een vacaturebank. Aanbod van vacatures in gemeentelijke welstandscommissies (voorzitters en leden), maar ook die bij de regionale welstandsorganisaties worden op de website van de Federatie geplaatst. De plaatsing is kosteloos voor leden van de Federatie; voor niet-leden zal een bedrag van 250 euro in rekening worden gebracht. Geef uw vacatures door aan de Federatie Welstand.

Voor aanmelding: telefoon 020 – 412 49 64 of mail info@fw.nl

Nieuws uit de regionale welstands- en monumentenorganisaties

Arie Keppler Prijs 2011

De Arie Keppler-prijs, een initiatief van WZNH, wordt elke twee jaar uitgereikt aan een gerealiseerd bijzonder gebouw of een belangrijk '(beleids-)voornemen' binnen de disciplines architectuur, stedenbouw, landschap en monumenten in Noord-Holland. Met deze prijsvraag wil WZNH aangeven mede een culturele agenda te hebben door een bijdrage te leveren aan het signaleren en waarderen van mooie gebouwen en interessante plannen in de provincie. Projecten kunnen tot 1 maart 2011 worden ingediend.

Voor meer informatie en aanmelding: Jeanny Mudde-Crezée, adjunct-directeur WZNH, 072 – 5204459 of info@wznh.nu

Vitale dorpsgemeenschappen

Het Oversticht is een van de partners van Dorpsplanplus, een club die zich inzet voor vitale

dorpsgemeenschappen. Actueler onderwerp is er nauwelijks. Het verschil tussen dorpen en steden is vervaagd. De afgelopen jaren hebben kleine dorpen immers de ambitie gehad kleine stadjes te worden, ze wilden allemaal ook een overdekt zwembad, een hypotheek- en bankkantoor, pinautomaten, sportvelden, scholen, een rondweg met een bedrijventerrein, eenaldi én een lidl, gezondheidscentra, en verder nog wat woonwijken aan de rand, net als de grote stad op 15 kilometer afstand. Ze wilden ook om de tafel zitten met projectontwikkelaars. En dat alles hebben ze gekregen. Door de krimp hebben deze kleine stadjes nu echter een probleem. Want wat doe je met al die voorzieningen? Wie betaalt en onderhoudt straks het zwembad, wie zwemt daar nog?

Tussen al die kleine stadjes liggen echter nog echte dorpen, kernen, gehuchten. Een aantal dorpen in Overijssel heeft zich verzameld in het project Dorpsplanplus, om de toekomst het hoofd te bieden en om vooral bewoners actief te betrekken bij bottom-up plannenmakerij. Dorpsplanplus voorziet in een organisatie, een kleine zak met geld en begeleiding voor vier jaar. Bijvoorbeeld het dorp Hoonhorst, gemeente Dalfsen: 1.557 inwoners, 536 woningen; Hoonhorst zelf bestaat ook alweer uit vier kernen. Provincie, gemeente Dalfsen en Dorpsplanplus hebben in 2008 een convenant getekend; met de uitvoering van de agenda die samen met bewoners en Plaatselijk Belang Hoonhorst werd opgesteld, is direct begonnen. Het Oversticht leverde de projectleider. Wat bracht de inventarisatie van bewonerswensen op? Vooral een vraag naar sportvoorzieningen, een multifunctioneel dorps huis en woningen. Kwesties als behoud van het landschap of de manier waarop nieuwe woningen worden ingepast, kwamen nauwelijks aan de orde. In dorpen is landschap nog vanzelfsprekend en valt nog altijd in de categorie nutsgoed, in plaats van cultuurgoed. Wel wilden de bewoners graag dat de molen werd opgeknapt. Vragen vanuit de gemeenschap of de bus vaker kan rijden en of er een supermarkt en loungecafé kunnen komen, zullen niet makkelijk gehonoreerd kunnen worden. Maar er zijn ook wensen die eenvoudig in te willigen zijn: een heg om het kerkhof of ergens op een gevaarlijk punt een zebepad. Werkelijke participatie is misschien alleen op de schaal van 1.500 inwoners, verdeeld over vier kernen, te realiseren?

Overig nieuws

Handreiking erfgoed en ruimte

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is bezig een digitale handreiking te maken voor gemeenten, waardoor ze makkelijker (en uniformer?) hun beleid en praktijk rond monumenten kunnen regelen. In de handreiking komen de wettelijke kaders en werkwijzen voor het borgen van erfgoed en het stellen van beleidsdoelen te staan. Dit mengsel van informeren en (in de juiste richting) sturen moet gemeenten behulpzaam zijn bij de verantwoordelijke uitvoering van erfgoedbeleid/-zorg. Veel gemeenten maakten immers tot de wijziging van de Monumentenwet vaak gebruik van de expertise van de rijksdienst. Nu de adviesplicht is komen te vervallen, zullen ze op eigen benen moeten staan.

Tussenstand monumentencommissies in Nederland

De Erfgoedinspectie voerde in 2008 een onderzoek uit naar monumentencommissies. Dit gebeurde naar aanleiding van de wetwijziging van 1 januari 2009 waarbij de adviesplicht aan de rijksdienst werd aangepast. Daarmee was duidelijk dat verantwoordelijkheid over cultureel erfgoed zou verschuiven naar gemeenten en commissies. 'Een goed advies is het halve werk' was kritisch over de commissies: de deskundigheid van de leden, de onafhankelijkheid van de voorzitter, de aanwezigheid van de benodigde disciplines en het niveau van de adviezen. Maar ook gemeenten schoten te kort in ambtelijke ondersteuning en adequate betaling van commissieleden; namen ze die commissies eigenlijk wel serieus? In het najaar van 2009 verscheen de handreiking Gemeentelijke Monumentencommissies, een coproductie van VNG,

RCE en FW, om gemeenten een duwtje in de rug te geven en hun aandacht voor het erfgoed sterker te maken. Ook organiseerde de RCE in 2009 en 2010 lokale opfriscursussen voor commissieleden en betrokkenen vanuit de gemeenten.

Zoals blijkt uit een brief van de Erfgoedinspectie van juni 2010 aan het ministerie van VROM zijn er sinds het rapport uit 2008 veel dingen verbeterd. De Erfgoedinspectie heeft daarvoor telefonische inspectie gedaan bij de secretarissen van de monumentencommissies en een enquête uitgezet onder alle gemeenten (de zienswijze van de gemeente op het functioneren van de commissie komt overigens niet altijd overeen met de ervaring van de Erfgoedinspectie). De Erfgoedinspectie is van plan de monumentencommissies te blijven monitoren.

Goed nieuws is dat commissies deskundiger zijn geworden (van 51% naar 86%), dat meer disciplines in de commissies zijn vertegenwoordigd en dat de onafhankelijkheid beter is gewaarborgd (90% van de monumentencommissies heeft nu een onafhankelijke voorzitter tegenover 75% in 2008). De erfgoedinspectie adviseert gemeenten door te gaan met de bijscholing van commissieleden en de adviezen in de handreiking Monumentencommissies daadwerkelijk in en uit te voeren.

Info: brief van de Erfgoedinspectie, 1 juni 2010, aan ministerie van VROM, minister Bijsterveldt.

Hoe gaan gemeenten om met hun monumenten?

In aansluiting op het onderzoek van de Erfgoedinspectie deed het Nationaal Restauratiefonds (NRF) eind 2009 een onderzoek bij 468 monumentenambtenaren naar gemeentelijk monumentenbeleid en meer specifiek de verwachtingen over NRF. De helft reageerde op de oproep. De onderzoeksresultaten, conclusies en staafdiagrammen, zijn in een handig (kort) document gestopt. Er staan wetenswaardige dingen in, zoals dat de gemeenten gemiddeld 75.000 euro opzij zetten voor monumentenbudget, maar dat geen verband is geconstateerd tussen die som en het aantal monumenten. We pikken nog een paar krenten uit de pap: Een derde van de gemeenten heeft geen monumentennota. Van een kwart van de gemeenten met wel een nota, is deze meer dan tien jaar oud. Gemiddeld is er in een gemeente 1,5 fte beschikbaar voor monumentenzorg, maar 52% van de ondervraagden geeft aan geen of slechts 0,5 fte voor monumentenzorg over te hebben. 44% werkt niet met andere gemeenten samen op gebied van monumentenzorg en/of erfgoedbeleid.

Er wordt geconstateerd dat gemeenten met meer fte voor monumentenzorg beter in staat zijn monumenteneigenaren te helpen met hun plannen (uit een eerder onderzoek van NRF bleek dat monumenteneigenaren hieraan een grote behoefte hebben). Het lijkt een open deur, maar het is er wel een die aandacht verdient. Met de modernisering van de monumentenzorg en de deregulering hebben eigenaren meer dan ooit deskundig advies nodig om geen onnodige verkeerde beslissingen te nemen. Maar in de gemeenten is deze informatieverstrekking aan burgers volgens dit rapport geen speerpunt gebleken; speerpunt is de instandhouding van monumenten. Daar komt nog bij dat 42% van de eigenaren de gemeentelijke ondersteuning als onvoldoende of slecht beoordeelt. Hier ligt duidelijk een taak weggelegd.

Curieus is dat slechts 45% van de gemeenten meent dat het monumentenbeleid breed wordt gedragen onder de bevolking.

Er is ook nagevraagd wat gemeenten denken over de overheveling van monumentenzorg naar de Wro, een onderdeel van Momo: 34% is voor, 18% is contra en de rest is neutraal. De ambtenaren noemden als actueelste onderwerpen de Wabo, met als bedreiging de tijdsdruk (monumentenzorg is maatwerk) en minder greep op de bescherming van monumentale waarden, als eigenaren meer vrijheid krijgen.

Info: Nationaal Restauratiefonds, info@restauratiefonds.nl

Kwaliteitseisen cultuurhistorie

Met de plannen voor de omgevingsdiensten verscheen er eind 2009 een interessant rapport van KPMG over de kwaliteitseisen die je zou moeten stellen bij de advisering over cultuurhistorie in de

breedste zin van het woord bij de omgevingsvergunning. De criteria werden verzameld in opdracht van VROM, IPO en VNG en het is zeer de vraag of gemeenten hieraan momenteel (kunnen) voldoen; wat eerst bedoeld was als een harde richtlijn, werd later afgezwakt tot een referentiekader.

De omgevingsdiensten zouden in staat moeten zijn te toetsen aan de Monumentenwet, de erfgoedverordening, archeologische rapporten, aspecten op het gebied van stedenbouw, historische geografie, cultuurhistorie. Ze zouden bedreven moeten zijn in het maken en beoordelen van cultuurhistorische en ruimtelijke analyses en kennis moeten hebben van alle (wettelijke) instrumenten (AMvB Ruimte, Natuurschoonwet, Monumentenwet, mer-procedures, allerlei provinciaal en gemeentelijk beleid, enz.). Ook de vereiste deskundigheden (van basiskennis tot specialistische kennis) worden in het rapport gespecificeerd. Minimaal worden er hbo-opleidingen archeologie, bouwkunde, historische geografie en erfgoed studies vereist, met als aanvullende opleiding stedenbouw. De basiskennis zou onder meer kennis over actuele wetenschappelijke inzichten in de archeologie, over ruimtelijke ordening, planologie en stedenbouw, landschapsgeschiedenis en cultuurlandschap, restauratie en historische bouwmaterialen, historisch groen en lokale geschiedenis moeten bevatten.

Is dit te hoog gegrepen of is het tijd om deze ambities nog serieuzer te nemen? Dat niet elke gemeente aan deze voorwaarden kan voldoen, is duidelijk. Samenwerking met buurgemeenten en uitruil van deskundigheid is daarbij een middel, tot het moment waarop de omgevingsdiensten gaan functioneren en die samenballing van kennis en kunde op het vlak van erfgoed wel mogelijk wordt.

Nieuwsberichten en opmerkingen met betrekking tot deze digitale nieuwsbrief kunnen gestuurd worden naar gtc@fw.nl of neem contact op met Gerda ten Cate, beleidsmedewerker bij de Federatie Welstand, 020 – 412 49 64. De nieuwsbrief vermeldt berichten; er kunnen geen rechten aan worden ontleend!